

ELS AYORA, UNA FORTUNA UNIDA AL PETROLI

Mª José Girona Garcerán

Interessant i fascinant són alguns dels termes que millor defineixen la vida dels Ayora, família que es troba vinculada a la nostra villa des dels inicis del s XX. Les primeres dades que tenim recollides, moltes d'elles fruit de la investigació que des de fa anys està realitzant Leo Garcerán, ens donen la clau per a començar esta narració que, sense perseguir el relat detallat de cadascuna de les vivències de la família, sí que pretén facilitar alguna llum respecte a la font de la seua fortuna, entre altres aspectes d'interés.

Els Ayora eren una família molt humil oriünda d'un menut poble de la província de Conca, els quals vivien del míser sou que guanyava el cap de família, José Ayora, amb el seu ofici de llanterner.

Les penúries econòmiques que sofria la família (aleshores els pares José i Ana Maria i el seu fill menut - José Olcina -) en eixa època de mitjans del s XIX (any 1850, aproximadament) propiciaren la seua decisió de traslladar-se cap a la ciutat de València. Paral·lelament, un íntim amic del cap dels Ayora també emigrà, però éste últim optà per dirigir-se a Anglaterra i concretament a la ciutat de Liverpool.

Com deia, la família Ayora es traslladà a la "ciutat de la llum", on es va establir en l'entorn del Mercat Central, ja que l'ofici de llanterner exercit pel pare el portà a muntar un xicotet negoci de fabricació de farolets de petroli i de reparació de perols. Eixa activitat empresarial comesa pel cap de família dels Ayora comportava la necessitat d'abastir-se de petroli, una tasca molt complicada d'aconseguir en eixos moments. Però, el destí feu que en una de les nombroses missives remeses entre el llanterner i el seu íntim amic afincat a Liverpool i treballador al port de la ciutat, éste li oferira la possibilitat de remetre-li bidons de petroli a través dels vaixells que de forma habitual feien les travessies entre Liverpool i València.

Uns anys després esclatà la Revolució Industrial, eixa gran transformació econòmica i social que començà en el Regne Unit entre finals del s XVIII i principis del XIX, la qual també afectà a Espanya, encara que d'una forma diferent. De fet, la industrialització espanyola s'encetà tímidament en les últimes dècades del s XIX per acabar molt després de l'any 1914.

Amb la invenció de la màquina de vapor i consegüentment els canvis en el transport, en la tecnologia i en les indústries en general, es va afavorir un gran desenvolupament industrial, causa directa de què la dependència econòmica i social del petroli fora cada vegada més forta.

Amb este nou panorama socioeconòmic, la intel·ligència del cap dels Ayora - qui aleshores ja tenia el seu fill adolescent i en edat de treballar - el portà a encetar una nova tasca professional al mateix Port de València centrada en la refinació de petroli. José Ayora Olcina, el seu fill, s'involucrà des d'un primer moment en este nou i fructífer negoci, sobre tot des del notori augment dels vehicles als carrers de la ciutat de València.

Maria de los Dolores Ayora Olcina naix l'any 1878, en plena maduresa dels seus pares i precisament quan la família Ayora ja havia adquirit una important posició econòmica i social. És per això que a la filla menuda dels Ayora la separen uns 25

anys del seu germà major, qui - després de la mort dels seus pares - ostenta la responsabilitat de cuidar de la seua germana menuda.

Coincideix esta etapa de la vida dels Ayora amb la construcció el 1900 del bonic palau d'aires modernistes, enclavat en ple jardí d'Ayora, on el germà comerciant i ja en edat madura i la pròpia Dolores - els dos solters - estableixen la seua residència fixa. Cal assenyalar que esta vivenda, que l'Ajuntament de València va adquirir el 1976, la va projectar el famós arquitecte valencià de l'època, Peregrin Mustieles.

Estes noves relacions comercials els portaren a contactar molt prompte amb el primer Juan March Ordinas (1880-1962), astut i imaginatiu empresari i financer mallorquí, excepcionalment dotat per a les altes finances i que coneixia molt bé el negoci navier, sobre tot en activitats relacionades directament amb el contraban. De fet, a la fundació el 1917 de la Companyia Transmediterrània (amb una flota de 45 bucs) per part dels naviers Juan March, José Juan Dominé, Joaquín Maria Tintoré, Vicente Ferrer Passet i Enrique García Corrons s'uneix posteriorment la creació de les primeres companyies petrolíferes a Espanya.

En este sentit, molt a prop del Port de Palma de Mallorca, Juan March estableix les instal·lacions de Petròleos Porto Pi, SA i a València es constitueix la societat Companyia Espanyola de Petrolis, esta última controlada per José Ayora Olcina i Juan March.

La fantàstica relació empresarial existent entre els Ayora i els March també s'esté a l'àmbit personal, ja que l'amistat és tal que Dolores fou la madrina de pila del fill primogènit de Juan March i Leonor Servera - Joan March Servera (1906-1973) -.

En esta època, en la qual els Ayora havien aconseguit atresorar una considerable fortuna, Maria de los Dolores Ayora Olcina ja havia gaudit de la seua infantessa i adolescència, etapes en què malgrat estar rodejada de luxes, no es pugué evitar que sofrira una poliomièlitis que li afectà la cama dreta, deixant-li una lleugera coixera per a tota la vida que presumiblement li va afectar el caràcter. De fet, "La Senyoreta" - qui havia rebut una educació clarament victoriana i estava especialment dotada per als idiomes, ja que parlava perfectament l'italià i el francès - tenia un geni molt fort, apostava per la seua independència i era tremendament desconfiada i arisca, trets que tingueren molt a veure amb la seua solteria permanent.

A més, Dolores tocava bastant bé el piano - en tingué un de paret tota la seua vida - , assistia regularment al teatre, s'encarregava personalment de la comptabilitat dels seus horts i disparava perfectament amb l'escopeta Winchester.

El destí vulgué que l'infortuni atacara a José Ayora, l'únic germà de Dolores, amb la malaltia de la tuberculosi i que morira- entre el 1900 i el 1910 - a la ciutat de París, on es troba la seua sepultura. No obstant això, el primogènit dels Ayora deixà descendència, un fill il·legítim anomenat Massimino Crescenzo Michele Scotto di Vettimo (1872-1965) qui vivia a la Via Santa Lucia, 173 de Nàpoles i que sorprenentment era 6 anys major que la pròpia Dolores.

Dolores no superà mai la mort del seu únic germà, ja que tots aquells objectes que li pertanyien en vida ella els respectà profundament després de la seua desaparició. Tal era el cas del seu silló al Palau d'Ayora - en el qual ja no s'assentà ningú mai més - i la sala de billar - que sempre estigué en penumbra, tal i com la deixà José abans de morir-.

Els veïns d'Almussafes coneixeren "La Senyoreta" a principis del s XX, concretament l'any 1913, quan esta rica hereva que tenia la seua residència oficial al Palau d'Ayora, situat al carrer Justo y Pastor de la capital valenciana, adquireix - per 13.000 pessetes (una fortuna de l'època) la Casa Ayora del carrer Major, així com les 22 fanecades de terra que es trobaven darrere de la mateixa, en les quals Dolores plantà un hort de tarongers. A partir d'este moment i fins la seua defunció, "La Senyoreta" va passar llargues temporades, sobre tot a l'estació estival i nombrosos caps de setmana, en esta vivenda senyorial d'esta tranquil·la villa d'Almussafes.

Amb els seus pares i el seu únic germa difunts, Dolores decideix no continuar amb el negoci del petroli i, afortunadament per a ella, ho vengué tot abans del 1927, data de constitució del monopoli de petrolis representat per la companyia Campsa, que provocà que totes les empreses petrolíferes nacionals i estrangeres cessaren en els seus negocis l'1 de gener de 1928.

És per això que les rendes li sobraven a "La Senyoreta" per a gaudir la resta de la seua vida d'una vasta fortuna. De fet, els continus viatges de plaer a Itàlia i França i més concretament a París, on Dolores adquiria nombros vestuari, generaren una gran influència en la Casa Ayora, que ella restaurà amb elements francesos i va omplir amb mobiliari d'estil italià. No obstant això, la casera Rosa Moscardó es va convertir molt prompte en la seua modista, ja que la seua avançada edat la va impossibilitar per a viatjar a París cada temporada per tal de renovar-se el fons d'armari.

Pel que fa al personal que es trobava al seu servei, a la vivenda d'Almussafes hi havia l'ama de claus i cuinera - Doña Vicenta Saballs Espí -, tres o quatre criades "flotants", ja que les acomiadava constantment, els dos casers Pepe Garcerán i Rosa Moscardó - que treballaren per a ella durant 18 anys i que finalment heredaren la casa -, i l'administrador Antonio, este últim home de la seua total confiança fins la seua defunció el 1958.

Malgrat no estar relacionada ja amb el negoci del petroli, els contactes i l'amistat amb la família March - que aleshores era una de les principals fonts financeres de la sublevació del 36 - no es perderen mai. De fet, March Ordinas pagà el lloguer de l'avió que traslladà al General Francisco Franco des de Canàries per tal de començar la guerra, a més de col·laborar estretament amb el ban franquista durant tot el conflicte armat, per la qual cosa la informació política confidencial que rebia "La Senyoreta" estava a l'ordre del dia. Gràcies a això, un dia abans d'esclatar la Guerra Civil Dolores Ayora pogué passar la frontera de França amb un dels seus vehicles de marca Renault - ple de joies, diners i resta de pertinenències que pogué transportar - per tal de establir-se a l'apartament que tenia a la ciutat de París, concretament en plena Avinguda de *Les Champs Elisées*.

Malgrat que el seu administrador es quedà a València per tal de protegir la resta dels seus béns i propietats, el partit Esquerra Republicana, un dels que integrava el Front d'Esquerres, prengué possessió de la Casa d'Ayora el mateix any 1936. No obstant això, Antonio, utilitzant unes arts sobradament intel·ligents, feu que els responsables d'Esquerra Republicana signaren un document mitjançant el qual es comprometien a què cap altre grup polític entrara a la vivenda.

Durant els tres anys de duració del conflicte armat, el partit d'esquerres utilitzà la casa simplement com a centre de reunions, enderrocant tan sols un tabic de la sala principal per tal de guanyar espai, però respectant la resta de l'immoble en la seua totalitat.

A partir de l'1 d'abril del 39, data de la victòria definitiva del front nacional en la Guerra Civil Espanyola, "La Senyoreta" retornà de París i a pesar de no ser una persona política, sí que va utilitzar les seues influències per tal d'alliberar presos polítics de la zona Republicana.

En tornar a la Casa d'Almussafes, Dolores vulgué recuperar el fresc que hi havia al tros de paret enderrocat per Esquerra Republicana, per la qual cosa contractà a José Rovira Marí, conegut com "El Torçalo", gran artista natural de Benifaió, per a què pintara sobre llenç un paisatge en el mateix estil que la pintura que presidia el tabic anteriorment. El resultat fou prou positiu, encara que els colors de la còpia encara es perceben bastant diferents als originals que es troben en la resta de les parets de la sala principal de la primera planta.

A Dolores l'obsessionava molt el fet de quedar-se sense diners - encara que als anys 30 ella disposava d'una renda aproximada de 700 pessetes diàries, front a les 30 que ingressava de mitja un treballador normal - i possiblement este fet, unit a la seua soletat, ja que no tenia ascendents vius ni tampoc descendents i els amics eren pràcticament inexistents, la portà a crear un total de set testaments al llarg de la seua vida. El Despatx d'Advocats de José Gramunt Subiela, doctor en Dret i notari del Col·legi de Barcelona, s'encarregà de la redacció de totes les seues últimes voluntats, testades en 1908, 1919, 1927, 1930, 1940, 1955 i la definitiva l'11 d'octubre de 1960, quasi un any abans de la seua mort el 25 de desembre de l'any 1961, quan comptava 83 anys.

En bona part dels seus testaments, "La Senyoreta" nomenava hereu universal al fill d'Antonio - "Pepín" -, xiquet a qui ella va apadrinar i estimava com a propi fill. Però, este jove - qui estudià enginyeria de telecomunicacions a Madrid, convertint-se amb posterioritat en un alt càrrec de Telefònica - la va defraudar un dia en contestar-li malament i Dolores el desheretà per a sempre amb les següents paraules: "A Pepin li se n'han anat les anguiles del cabaç".

Així que malgrat no ser catòlica practicant i aparentment gestar un cert odi cap a l'església en els últims anys de la seua vida, Dolores llegà bona part del 50 per cent de la seua herència, és a dir, El Palau Ayora, amb el seu mobiliari i obres d'art, així com les 33 fanecades de jardí del seu entorn, a la institució benèfica "Cotolengo del Padre Alegre".

La resta d'este 50 per cent la va distribuir entre tots els criats que havia tingut més temps al seu servei i el 50 per cent restant del testament li'l deixà al seu nebot il·legítim, qui malgrat desplaçar-se a Espanya quan ja havia complit els 89 anys, finalment optà per no assumir les propietats heretades, ja que els impostos de mitjans del segle passat gravaven excessivament.

Maria de los Dolores Ayora Olcina - qui no suportava que es beguera alcohol davant d'ella i tan sols permetia el consum d'una botella de cava Codorniu el dia de Nadal - descansa al Cementeri General de València i, complint amb les seues últimes voluntats, els seus criats foren els que s'encarregaren del seu modest soterrament.

Malgrat estar rodejada d'una fama d'àvara i egoista, al llarg de la seua vida Dolores demostrà en diferents ocasions no ser tan dura com aparentava. De fet, després de la Riuada del Túria del 14 d'octubre de 1957, "La Senyoreta" es va passejar per la inundada ciutat de València repartint grapats de bitllets de 500 pessetes de l'època.

En definitiva, una personalitat complicada, especial i única per a una dona que - després d'aquest senzill article - almenys hem pogut conèixer un poc millor.